

Dr. sc. Izet Pehlić

Dr. sc. Nermin Tufekčić

SOCIJALNOPEDAGOŠKE VRIJEDNOSTI REKREATIVNOG SPORTA U SLOBODNOM VREMENU MLADIH

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je da se istraže socijalnopedagoške vrijednosti rekreativnog sporta kroz analizu ličnog i kolektivnog samopoštovanja, prosocijalnih tendencija, životnog smisla i životnih stilova mladih koji se profesionalno bave sportom i onih koji se njime bave rekreativno.

Do istraživačkih rezultata došlo se kroz ispitivanje stavova mladih koji se bave sportom i onih koji se sportom bave rekreativno, uz pomoć standardiziranih istraživačkih instrumenata: Skale ličnog i kolektivnog samopoštovanja, Upitnika samoprocjene prosocijalnog ponašanja i Skale životnog smisla.

Rezultati istraživanja su pokazali kako mladi koji se sportom bave rekreativno imaju statistički značajno veće lično samopoštovanje od mladih koji se sportom bave profesionalno, razlika u kolektivnom samopoštovanju mladih koji se sportom bave rekreativno, amaterski i onih koji se sportom bave profesionalno nije statistički značajna, razlika u nivou razvijenosti prosocijanog ponašanja između mladih koji se sportom bave rekreativno i onih koji se sportom bave profesionalno nije statistički značajna, te kako mladi koji se rekreativno bave sportom osjećaju statistički značajno veći životni smisao nego mladi koji se sportom bave profesionalno.

Ključne riječi: rekreativni sport, samopoštovanje, prosocijalno ponašanje, životni smisao

Uvod

Od same njegove pojave sport i slobodno vrijeme su u složenom odnosu. I ne samo zato što je sport, kao amaterska igra, zabava, s jedne strane bio vezan za slobodno vrijeme, a s druge strane, kao profesionalna vježba (u pravilu za rat koji je u historiji bio važna privredna grana), za radno vrijeme nego i zato što je od samoga početka

kao spektakl bio usmjeren koliko na dokolicu toliko i na besposlicu (Polić i Polić, 2009: 266). U raspravi o slobodnom vremenu i sportu potrebno je, dakle, zbog metodoloških razloga načelno razlikovati amatersko/rekreativno od profesionalnog bavljenja sportom.

Amatersko/rekreativno bavljenje sportom samo je formalno slično profesionalnom, dok se sadržajno od njega bitno razlikuje, pa se slobodno može govoriti o amaterskom i profesionalnom sportu, odnosno sportovima.

Prije svega, amaterski sport je igra i zabava kojom se neposredno zadovoljavaju određene ljudske potrebe, pa je samim time manje podložan specijalizaciji. Kao što se mladi i inače bave nizom aktivnosti tako i amatersko bavljenje sportom ne apsorbira njihovu čitavu osobu. To što npr. u jednom trenutku igraju nogomet, ne sprečava mlade da kasnije jednako uživaju u drugim aktivnostima, rukometu, košarci, odbojci, trčanju, plivanju itd., jer od rezultata njima je važnije zadovoljstvo igre i zabava. Upravo zbog toga i formalni zahtjevi su manje strogi, pa ih često igrači prilagođavaju uvjetima igre, raspoloživom vremenu i sl. U svemu je, dakle, bitno to da istinski amatersko bavljenje sportom, čak i kada se odvija po najstrožijim pravilima, mora neposredno zadovoljavati potrebe učesnika (Polić i Polić, 2009: 266).

Stoga amaterski/rekreativni sport pripada dokolici i sport joj pripada jedino kao amaterski, koji je to samo kao igra, kao djelatnost nošena samoodređenjem, kao «sloboda za šta» na djelu. Zato je i opravdano reći da djeca na livadi igraju nogomet. Jer ona ga uistinu *igraju*, za razliku od profesionalnih fudbalera koji ga *rade*.

Profesionalno bavljenje sportom nije igra nego rad organiziran prema zadanim obrascima i za naknadu. Naknada je najčešće novčana, ali ne nužno, pa u prikrivenom profesionalizmu ona dolazi u obliku besplatnog studija, stana, vrijednih darova, raznih društvenih privilegija, priznanja koja donose određenu korist, nagrada, slave (koja se onda unovčava na različite načine) i sl.

Profesionalni sport nije igra, a za sportiste ni zabava, osim slučajno, nego strogo nadgledani rad. Od sportskih trenera, ali i samih sportista često se može čuti da je uspjeh u sportu rezultat rada, reda i discipline. Prema tome, u profesionalnom sportu se ne igra, nego se radi. Sportske utakmice se ne igraju, nego se odrađuju. I dok su s jedne strane profesionalnog sporta proizvođači spektakla kojima je sport posao i koji se njime bave u radno vrijeme, s njegove druge

strane su potrošači spektakla koji njime ispunjavaju svoju besposlicu, na način koji ih sve više čini ovisnima o programerima njihovog «slobodnog vremena». Takav sport više nije ni igra ni zabava, niti je uopće oblik samodjelatnosti u vrijeme slobode, nego je visokoprofitni posao kojem je besposlica kao sloboda od rada tek nužni okvir za pretvaranje radnika u potrošače koji time zatvaraju krug vlastitog služenja kapitalu, krug vlastitog iskorištavanja i neslobode (Polić i Polić, 2009: 268).

Metod

Cilj ovog istraživanja bio je da se istraže socijalnopedagoške vrijednosti rekreativnog sporta u slobodnom vremenu mladih kroz analizu ličnog i kolektivnog samopoštovanja, prosocijalnih tendencija, životnog smisla i životnih stilova mladih koji se profesionalno bave sportom i onih koji se njime bave rekreativno.

Kao glavni metod korišten je deskriptivno-analički servej metod. Od tehnika istraživanja korišteni su: anketiranje i skaliranje, a od istraživačkih instrumenata: Skala ličnog samopoštovanja (Rosenberg, 1965), Skala kolektivnog samopoštovanja (Luhtanen i Crocker, 1992), Upitnik samoprocjene prosocijalnog ponašanja (SES-17, Stoeber, 1999, 2001) i Skala životnog smisla (Crumbaugh i Maholick, 1964). Provjerili smo pouzdanost na korištenim instrumentima na našem uzorku i stanje je sljedeće: Skala ličnog samopoštovanja ($\alpha=,587$), Skala kolektivnog samopoštovanja ($\alpha=,771$), Upitnik samoprocjene prosocijalnog ponašanja ($\alpha=,706$) i Skala životnog smisla ($\alpha=,842$). Od statističkih tehnika korišten je t-test.

Istraživačka populacija bili su mladi od 17-20 godina, a uzorak se sastojao od 110 mladih koji se profesionalno bave sportom i 110 mladih koji se sportom bave rekreativno.

Rezultati

Temeljitiom socijalnopedagoškom analizom bavljenja mladih rekreativnim sportom moguće je izdvojiti niz njegovih socijalnopedagoških vrijednosti. Ovdje se fokusiramo samo na neke o kojima treba posebno voditi računa, a koje je moguće staviti u funkciju razvoja kvaliteta osobnosti mladih intencionalnim programiranim socijalnopedagoškim djelovanjem.

Razvoj ličnog samopoštovanja kod mladih

Pod pojmom ličnog samopoštovanja podrazumijevamo evaluaciju sebe, odnosno osjećaj lične vrijednosti i poštovanja prema samom sebi. Istraživanja su pokazala da je kod ljudi samopoštovanje važan faktor za subjektivni osjećaj zadovoljstva i za uspješnost u različitim područjima djelovanja. Lično samopoštovanje je primarni indikator pozitivnog psihološkog prilagođavanja. U posljednje vrijeme porastao je interes za koncept samopoštovanja u različitim znanstvenim disciplinama, posebno u područjima kliničke i socijalne psihologije, a naročito je značajan i za socijalnu pedagogiju (Pehlić, 2012, 2014: 98).

Samopoštovanje može biti lično i socijalno, zavisno od toga evaluiramo li sebe kao pojedinca ili pripadnika neke grupe ljudi (Jelić, 2003).

U literaturi koncept ličnog samopoštovanja često se spominje, a različiti autori ga definiraju na različite načine. Coopersmith (1967) lično samopoštovanje definira kao stepen uvjerenja pojedinca u vlastite kompetencije, važnost, uspješnost ili vrijednost, te ga tretira kao višedimenzionalni konstrukt. U Maslowljevoj teoriji samopoštovanje se nalazi na četvrtom nivou hijerarhijski organiziranih potreba (motiva) pojedinca, a sastoji se od dvije komponente: želje za kompetentnošću i želje za prestižem. Rosenberg ga definira kao globalnu vrijednosnu orijentaciju prema sebi (Lacković-Grgin, 1994). Luhtanenova i Crockerova (1992) navode da mnogi autori lično samopoštovanje shvataju kao evaluativnu dimenziju pojma o sebi, te je kao takvo često mjereno i istraživano (Luhtanen i Crocker, 1992: 302–318).

U različitim istraživanjima korištene su i različite skale ličnog samopoštovanja. Većina njih zasniva se na samoiskazu učesnika i procjeni globalnog samopoštovanja (Rosenberg, 1965 – Skala samopoštovanja) ili na samopoštovanju specifičnom za određena područja i kompetencije (Fitts, 1964 – Tennessee skala pojma o sebi; Janis i Field, 1959 – Skala osjećaja neadekvatnosti; Coopersmith, 1967 – Skala samopoštovanja).

Smatrajući da bi, pored ličnog samopoštovanja, kolektivno samopoštovanje moglo biti značajan korelat sa bavljanjem sportom, uvrstili smo ga u istraživački nacrt kao istraživačku varijablu.

Rezultati ranijih istraživanja (Beckett, 1999; White, 2005) pokazali su da bavljenje sportom, pored pozitivnog utjecaja na školski

uspjeh, ima pozitivne korelacije i sa samopoštovanjem, popularnošću i uvažavanjem među vršnjacima. Istraživanja su pokazala da je kod ljudi samopoštovanje važan faktor za subjektivni osjećaj zadovoljstva i za uspješnost u različitim područjima djelovanja. Tako je lično samopoštovanje primarni indikator pozitivnog psihološkog prilagođavanja.

Imajući u vidu nalaze ovih istraživanja, ispitali smo da li postoji statistički značajna razlika u ličnom samopoštovanju mladih koji se sportom bave rekreativno, amaterski i onih koji se sportom bave profesionalno.

Rezultati našeg istraživanja pokazali su kako postoji razlika u ličnom samopoštovanju mladih koji se sportom bave rekreativno, amaterski i onih koji se sportom bave profesionalno. Slijedi prikaz ispitivanja statističke značajnosti te razlike.

T-test: Odnos prirode bavljenja sportom i ličnog samopoštovanja		N	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Lično samopoštovanje	profesionalno	110	6,1727	8,19807
	rekreativno	110	13,3636	5,87442
T-test za ispitivanje razlike aritmetičkih sredina				
Varijable	t-vrijednost		Nivo značajnosti	
Lično samopoštovanje	-7,478		,000	

Ustanovljena razlika u ličnom samopoštovanju mladih koji se sportom bave rekreativno i onih koji se sportom bave profesionalno statistički je značajna. Mladi koji se sportom bave rekreativno imaju veće lično samopoštovanje od mladih koji se sportom bave profesionalno. Rekreativni sport kod mladih je igra i zabava i većina očekivanja i zahtjeva koji mladi pred sebe stavljaju jesu u funkciji i s ciljem dobre zabave i kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. S druge strane, profesionalni sportisti u sportu pred sebe postavljaju ponekad i nerealne i nedostižne ciljeve, te se dešava da ciljeve

nerijetko i ne ostvare. To, bez sumnje, ostavlja negativne tragove na njihovo lično samopoštovanje.

Razvoj kolektivnog samopoštovanja kod mladih

Za razliku od ličnog, kolektivno samopoštovanje proizlazi iz pripadnosti određenoj socijalnoj grupaciji. Luhtanenova i Crockerova (1992) smatraju ga važnim moderatorom pristrasnosti prema vlastitoj grupi i vjeruju da postoje relativno stabilne individualne razlike u socijalnom samopoštovanju, kao što postoje u ličnom (Luhtanen i Crocker, 1992: 302–318).

Međutim, istraživači upozoravaju na neprikladnost mjera samopoštovanja u odnosu na pretpostavke teorije socijalnog identiteta. Naime, u istraživanjima socijalnog identiteta često se mjeri samopoštovanje na ličnom nivou, iako je učesniku salijentan grupni, socijalni identitet. To se može objasniti time da neke socijalno-psihološke teorije samopoštovanja, za razliku od teorije socijalnog identiteta, više naglašavaju individualističke, lične aspekte slike o sebi. (Pehlić, 2012, 2014: 100)

Skale koje smo spomenuli u kontekstu govora o istraživanju ličnog samopoštovanja (Rosenberg, 1965; Fitts, 1964; Coopersmith, 1967: 4–5, 38) stavljaju naglasak na individualne aspekte samopoštovanja i daju samo djelimičnu sliku pojedinčeve slike o sebi. U njima je koncept kolektivnog (socijalnog) samopoštovanja zanemaren. Postavka teorije socijalnog identiteta je da pojedinci nastoje ostvariti i povećati ne samo lično nego i kolektivno samopoštovanje.

Pojedinčevo kolektivno samopoštovanje jeste visoko ukoliko se njegova socijalna grupa vrednuje pozitivno u odnosu na relevantne komparativne grupe.

Breckler i Greenwald (1986) konstruirali su skalu čija je namjena bila mjerenje kolektivnog samopoštovanja. Ona se zasniva na pretpostavci da postoje tri motivacijske facete pojma o sebi: privatna, javna i kolektivna, te da pojedinac nastoji ostvariti vlastitu vrijednost na svakoj od njih. Iako autori kolektivno samopoštovanje definiraju kao «mi» facetu pojma o sebi, postignuća na ovoj faceti definirana su individualistički, tj. kao dostignuća pojedinca unutar referentne grupe (Breckler i Greenwald, 1986; Luhtanen i Crocker, 1992: 302–318).

Jedina skala koja je, zaista, pokušala ispitati globalno, kolektivno samopoštovanje jeste Skala kolektivnog samopoštovanja (CSES – Luhtanen i Crocker, 1992). Ona mjeri izraženost pojedinčevog socijalnog identiteta vezanog uz članstvo u grupi koja je pojedincu predodređena, tj. zadana, kao što su nacija, rasa, spol, religija i sl. Skala je orijentirana na zadane, umjesto na izabrane socijalne grupe (hobi, interesi) zato što je identitet iz zadanih grupa stalno prisutan kod pojedinca i on ga unosi i u one grupe čiji je član ličnim izborom. Još važnije, cilj skale je mjerenje globalnog, relativno stabilnog nivoa socijalnog samopoštovanja, što omogućuje poređenje sa skalama koje mjere globalno, relativno stabilno lično samopoštovanje (Rosenbergova skala ličnog samopoštovanja – RSES).

Pretpostavka teorije socijalnog identiteta jeste da postoji povezanost između ličnog i kolektivnog samopoštovanja jer imaju zajedničko jezgro u slici o sebi (opći osjećaj vrijednosti, pozitivnost slike o sebi u cjelini). Jelić (2003) ističe da su dosadašnja istraživanja podržala ideju o međudjelovanju ova dva tipa samopoštovanja. U nekima od njih pokazalo se da pristrasnost prema vlastitoj grupi ili međugrupna diferencijacija povećavaju lično samopoštovanje. Cialdini i Richardson (1980 : 366–375) u svom su istraživanju pokazali da neuspjeh na testu, za koji je pretpostavka da će više ugroziti lično nego kolektivno samopoštovanje, kod učesnika dovodi do uzdizanja kvaliteta vlastitog fakulteta i omalovažavanja kvaliteta konkurentskog fakulteta, što ima direktniji utjecaj na povećanje kolektivnog nego ličnog samopoštovanja. Dakle, pokazalo se da jedan tip samopoštovanja ponekad može kompenzirati drugi i stoga nam mogućnost mjerenja kolektivnog samopoštovanja zajedno s ličnim daje priliku da te procese posmatramo pod novim svjetlom.

Kolektivno samopoštovanje se smatra važnim moderatorom pristrasnosti prema vlastitoj grupi i vjeruje se da postoje relativno stabilne individualne razlike u socijalnom samopoštovanju, kao što postoje u ličnom (Luhtanen i Crocker, 1992: 302–318).

Pojedinčevo kolektivno samopoštovanje jeste visoko ukoliko se njegova socijalna grupa vrednuje pozitivno u odnosu na relevantne komparativne grupe.

Na osnovu posljednje činjenice pretpostavljali smo da je i kolektivno samopoštovanje u neposrednoj vezi sa prirodom bavljenja sportom. Stoga je naše nastojanje bilo da ispitamo kolektivno

samopoštovanje ispitanika i ustanovimo da li postoji statistički značajna razlika u kolektivnom samopoštovanju mladih koji se sportom bave rekreativno, amaterski i onih koji se sportom bave profesionalno.

Rezultati našeg istraživanja pokazali su kako postoji mala razlika u kolektivnom samopoštovanju mladih koji se sportom bave rekreativno, amaterski i onih koji se sportom bave profesionalno. Primijetno je kako bolje kolektivno samopoštovanje imaju mladi koji se sportom bave profesionalno nego mladi koji se sportom bave rekreativno. Provjerili smo da li je razlika statistički značajna. Slijedi tabelarni prikaz.

T-test: Odnos prirode bavljenja sportom i kolektivnog samopoštovanja		N	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Kolektivno samopoštovanje	profesionalno	110	25,1545	4,75295
	rekreativno	110	24,1182	5,69682
T-test za ispitivanje razlike aritmetičkih sredina				
Varijable	t-vrijednost		Nivo značajnosti	
Kolektivno samopoštovanje	1,465		,144	

Rezultati t-testa pokazali su kako evidentirana razlika u kolektivnom samopoštovanju mladih koji se sportom bave rekreativno, amaterski i onih koji se sportom bave profesionalno nije statistički značajna. Dakle, mladi koji se sportom bave profesionalno u svom bavljenju sportom razvijaju u većoj mjeri kolektivni duh i na tom putu ulažu više energije jer su podjednako zainteresirani i za uspjeh njihovog tima u sportskim takmičenjima, dok mladi koji se sportom bave rekreativno tome pristupaju relaksiranije jer sport doživljavaju isključivo kao rekreaciju i zabavu, za razliku od mladih koji se sportom bave profesionalno i za koje je rezultat takmičenja vrlo bitan.

Stimuliranje prosocijalnog ponašanja mladih

U najširem smislu, prosocijalno ponašanje se definira kao voljno, intencionalno ponašanje koje ima pozitivne posljedice za druge (Pehlić, 2014: 104).

Altruizam je poseban oblik pomažućeg ponašanja koje je nesebično. Dokle god neko voljno prosocijalno djeluje, tj. nije na to prisiljen, može se tvrditi da on namjerava pomoći drugome. Međutim, razlozi zbog kojih neko pomaže drugima mogu biti različiti: istinska briga za drugu osobu ili pak želja da se ostvare vlastiti interesi, očekivanje da će osoba kojoj se pomaže uzvratiti i slično. Nadalje, altruizam podrazumijeva istinsku, bezinteresnu naklonost prema drugima. Da bi se prosocijalno ponašanje smatralo altruističnim, treba uzeti u obzir ne samo posljedice, nego i motive ponašanja (Wilson, 2005). Različite definicije altruizma uglavnom se slažu u tome da je altruistično ponašanje poseban oblik pomažućeg ponašanja i da se razlikuje od prosocijalnog ponašanja u širem smislu.

Da bi se neko društveno ponašanje smatralo altruističnim moraju biti zadovoljeni sljedeći uvjeti:

- 1) da je ponašanje voljno započeto, tj. slobodno od prisile,
- 2) da je poduzeto s namjerom poboljšanja ili održanja dobrobiti drugih i
- 3) da isključuje očekivanje materijalnih ili društvenih nagrada ili izbjegavanje eksternih averzivnih podražaja i kazni.

Teorije socijalnog učenja analiziraju razvoj socijalnog ponašanja u terminima principa učenja, te razmatraju uvjete koji pospješuju ili inhibiraju učenje. Teoretičari socijalnog učenja smatraju da se socijalno ponašanje uči u procesu opažanja i imitiranja drugih (Pennington, 1996).

Da bi se unaprijedilo prosocijalno ponašanje, koristile su se različite tehnike, uključujući i potkrepljenje. Međutim, altruistično ponašanje se javlja u odsustvu nagrada i često uz negativne posljedice. Teorije potkrepljenja pokušale su demonstrirati da, iako specifične nagrade ne slijede uvijek altruistično ponašanje, takvo ponašanje još uvijek može biti funkcija potkrepljenja. Tako se stjecanje altruistične reakcije objašnjava npr. razvojem samonagrađujućih mehanizama, tj. subjektivnim posljedicama altruističnog ponašanja u vidu afekata i kognicija (Pennington, 1996). Pristup u okviru teorija socijalnog učenja razmatra altruistično ponašanje kao naučeno u interakciji sa socijalnom okolinom, te je u većoj mjeri usmjeren na uvjete koji

povećavaju vjerovatnost pojavljivanja altruističnog ponašanja, te na postupke i efekte koje je lahko opažati.

Budući da se pokazala velika varijacija ponašanja iz situacije u situaciju, naglašava se uglavnom nestabilna priroda altruizma. Ipak, individualne razlike se uzimaju indirektno u obzir, tj. pretpostavlja se određena konzistentnost u ponašanju kao rezultat različitih kumulativnih iskustava tokom procesa socijalizacije.

Postojeće shvatanje da bavljenje sportom pozitivno djeluje na razvoj prosocijalnog ponašanja mladih poziva se na socijalizacijsko djelovanje vršnjaka, odnosno članova sportskog tima. U krugu vršnjaka uspostavlja se ciklus prosocijalnog ponašanja – kada se adolescent ponaša prosocijalno prema vršnjacima, oni mu uzvraćaju takvim ponašanjem (Carlo et al., 1999: 133–147; Joksimović i Vasović, 1990: 9–23).

Također, sport je povoljan terapijski kontekst u kojem mladi sa poremećajem u ponašanju mogu naučiti prosocijalno ponašanje. Ovdje imamo na umu da sport, sâm po sebi, ne osigurava pozitivno djelovanje na socijalno ponašanje i moralni razvoj mladih, već je potrebno da se u programe tjelesnog odgoja i sportske programe uključe sistematski i programirani moralni odgoj i učenje prosocijalnog ponašanja. Uporište za ovakvu tvrdnju nalazimo u istraživanju McKenneya (2001).

Međutim, u istraživačkoj literaturi ističe se da ovakva tvrdnja ima malo empirijske podrške (Endersen i Olweus, 2005: 468–478). Naime, vrlo često empirijski nalazi podržavaju suprotnu tvrdnju – da bavljenje sportom može da poveća agresiju i asocijalno ponašanje mladih ukoliko se odgovarajući odgojni programi i mjere ne ugrade u sportske programe i u nastavu školskog tjelesnog odgoja.

Rezultati našeg istraživanja pokazali su kako bavljenje sportom pozitivno djeluje na razvoj prosocijalnog ponašanja mladih generalno, jer je ono u značajnoj mjeri razvijeno u obje posmatrane grupe. Vidljivo je i kako postoji blaga prednost u nivu razvijenosti prosocijalnog ponašanja kod mladih koji se sportom bave profesionalno u odnosu na mlade koji se sportom bave rekreativno. Provjerili smo da je ta razlika statistički značajna.

T-test: Odnos prirode bavljenja sportom i prosocijalnog ponašanja		N	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Prosocijalni ponašanje	profesionalno	110	5,8727	2,22211
	rekreativno	110	5,3091	2,29777
T-test za ispitivanje razlike aritmetičkih sredina				
Varijable	t-vrijednost		Nivo značajnosti	
Prosocijalni ponašanje	1,849		,066	

Rezultati t-testa pokazali su kako evidentirana razlika u nivou razvijenosti prosocijalnog ponašanja između mladih koji se sportom bave rekreativno i onih koji se sportom bave profesionalno nije statistički značajna.

Rezultati našeg istraživanja potvrdili su nalaze ranijih istraživanja (Carlo i sar., 1999: 133–147; Joksimović i Vasović, 1990: 9–23), po kojima bavljenje sportom pozitivno djeluje na razvoj prosocijalnog ponašanja mladih, kroz socijalizacijsko djelovanje vršnjaka, u našem slučaju članova sportskog tima, gdje se uspostavlja ciklus prosocijalnog ponašanja – kada se adolescent ponaša prosocijalno prema vršnjacima, oni mu uzvraćaju takvim ponašanjem.

Osnaživanje životnog smisla mladih

Smisao života može se definirati i kao spoznaja reda, sklada, svrhe u vlastitoj egzistenciji, kao težnja ka ciljevima koji su vrijedni truda, kao njihovo ostvarenje i popratni osjećaj ispunjenja (Zika i Chamberlain, 1992, 133–145). Individualno iskustvo smislenosti života povezano je sa psihičkom i tjelesnom dobrobiti i zdravljem, dok je iskustvo besmislenosti života povezano sa različitim psihičkim problemima i bolestima (Pehlić, 2014: 108).

Životni smisao je najvažniji za ljudsku egzistenciju. Ko ima životni smisao, znači da vidi cilj i svrhu života, taj može podnijeti najteže nevolje, tugu i sve bolesti. S druge strane, onaj ko ne posjeduje

osjećaj životnog smisla upada u bezvoljnost, sve mu je beskorisno, nepotrebno i ludo. Jedna filozofska misao zaključuje kako sve ima svoj smisao samim svojim postojanjem, jer samo postojanje je smisao života. Međutim, ukoliko život mladih nema neki njihov smisao, on gubi vrijednost u njihovim očima. Mladi traže svoj životni smisao u svemu. Pozitivni pristup nalaže da ne dopuste malim životnim radostima da prođu pored njih samo zato jer oni traže neki svoj «veliki životni smisao». Svjesni su da bi im cijeli život mogao proći u potrazi za njim. Ukoliko ga ne pronađu, ulaze u fazu žaljenja – žaljenja na kraju životnog puta jer ga nisu pronašli – «smisao svog života».

U ovom kontekstu, Nielsen (2000, prema: Walton, 2001) zaključuje da na pitanje smisla života treba tražiti odgovore koji su važni i stvarni za svakog čovjeka, a na koje se mogu dati adekvatni odgovori. Dakle, kada se radi o pitanju smisla u životu, ili po definiciji «... po čemu nešto znači, po čemu je nešto vrijedno življenja ...» (Kalin, 1996, 431), tada to pitanje postaje gotovo ključno pitanje u životu svakog čovjeka.

Također, koncept smisla čovjekovog postojanja centralna je tema teorije Viktora Frankla i egzistencijalističkog pristupa u filozofiji i psihologiji. On je smatrao kako je težnja za životnim smislom osnovni motivacijski pokretač. Dok Freud naglašava želju za užitkom, Adler želju za moći, Frankl govori o želji i potrebi za smislom kao glavnim pokretačima ljudskog ponašanja (Debats, 1996).

Treba imati na umu, iako okolina može značajno utjecati na pojedinca u uskraćivanju mogućnosti ispunjenja životnog smisla, bitno je kako se sam pojedinac postavi prema okolinskim ograničenjima, tj. kako ih interpretira. U obrnutom slučaju, ako čovjek ne uspijeva naći smisao u životnim zahtjevima i situacijama, to ga može dovesti do tzv. egzistencijalnog vakuuma ili osjećaja besmisla, tj. tzv. noogene neuroze, pod čime Frankl podrazumijeva stanje dosade i apatije (Frankl, 1997). Uopće ne treba ni govoriti kako takvo stanje može dovesti do negativnih kliničkih stanja, depresije, pa čak i suicida, te je zbog toga osmišljen život, prema Franklu, preduvjet za psihičko, ali i fizičko zdravlje individue.

Frankl u svom pristupu koristi elemente dinamske psihologije, bihevizma i egzistencijalizma (Petz, 1997). Za razliku od Frankla, Abraham Maslow (Strydom, 2001) smatra da smisao nije izvan osobe kao nešto što egzistira nezvezano uz nju, već on postoji unutar

svake osobe. Prema njegovoj teoriji ličnosti, koja predstavlja i temelj humanističke psihologije, samoaktuelizacija predstavlja određeno psihičko stanje pojedinca koje on treba postići u svom razvoju (Santrock, 2002). Naime, to je najviši cilj koji pokreće čovjeka i kojem čovjek prirodno teži. Konkretno, prema definiciji, samoaktuelizacija je proces stalne aktuelizacije potencijala, kapaciteta i talenata, a što se ogleda u znanju i prihvatanju vlastite intrinzične prirode pojedinca (Walton, 2001). Dakle, Maslowljeva teorija ličnosti bi se mogla nazvati i teorijom o samoaktuelizaciji, a njen temelj predstavlja teorija potreba koja na potrebe i njihovo zadovoljenje gleda kao na način dolaženja do samoaktuelizacije.

S druge strane, fenomenološki model (Battista i Almond, 1973) najbolje objašnjava uvjete pod kojima pojedinac doživljava svoj život smislenim, te objašnjava načine na koje razvijamo vrijednosti i vjerovanja povezana sa smislom u životu. On se bavi procesom kojim pojedinac definira sebe i to tako da prati stepen progresa u približavanju cilju. Naime, prema tom modelu, stepen izraženosti životnog smisla zavisi od toga u kojoj se mjeri pojedinac približio željenom životnom cilju, zatim koliko brzo mu se približava, koliko je to sporije ili brže u odnosu na približavanje u prošlosti i koliko je to sporije ili brže od onoga što je očekivao, te koliki je efekt izraženosti smisla u životu u prošlosti. Upravo iz njihovog fenomenološkog pristupa ovom konstrukt, putem analize individualnog iskustva, uz razmatranja prethodnih teorijskih rješenja o prirodi tog iskustva, moguće je definirati konstrukt smisla u životu. Ovaj pristup također ima prednost što uspješno izbjegava filozofske rasprave o tome koji je model objektivno bolji, te tako podstiče znanstveno razmišljanje o konstrukt smisla u životu. I napokon, njegov eklektički karakter omogućuje toleranciju i jednako gledanje na sve teorijske modele, od kojih svaki tako može doprinijeti razumijevanju ovog složenog konstrukta (Battista i Almond, 1973, 409–427).

Budući da se životni smisao definira i kao spoznaja reda, sklada, svrhe u vlastitoj egzistenciji, kao težnja ka ciljevima koji su vrijedni truda, kao njihovo ostvarenje i popratni osjećaj ispunjenja (Zika i Chamberlain, 1992), te da je individualno iskustvo smislenosti života povezano sa psihičkom i tjelesnom dobrobiti i zdravljem, dok je iskustvo besmislenosti života povezano sa različitim psihičkim problemima i bolestima, interesiralo nas je postoji li razlika u preferenciji životnih stilova između mladih koji se profesionalno

bave sportom i mladih koji se sportom bave rekreativno.

Rezultati istraživanja su pokazali kako mladi postižu visoke skorove na skali životnog smisla, što ohrabruje. Također, pokazalo se kako veći životni smisao osjećaju mladi koji se bave rekreativno sportom od mladih koji se sportom bave profesionalno. Slijedi tabelarni prikaz.

T-test: Odnos prirode bavljenja sportom i životnog smisla		N	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Životni smisao	profesionalno	110	106,4000	15,76036
	rekreativno	110	111,7818	15,68169
T-test za ispitivanje razlike aritmetičkih sredina				
Varijable	t-vrijednost		Nivo značajnosti	
Životni smisao	-2,539		,012	

Rezultati t-testa pokazali su kako evidentirana razlika u osjećanju životnog smisla između mladih koji se sportom bave rekreativno i onih koji se sportom bave profesionalno jeste statistički značajna. Dakle, rezultati našeg istraživanja pokazali su kako mladi koji se rekreativno bave sportom osjećaju statistički značajno veći životni smisao nego mladi koji se sportom bave profesionalno.

Ove rezultate interpretiramo unutar fenomenološkog modela (Battista i Almond, 1973, 409–427) po kojem stepen izraženosti životnog smisla zavisi od toga u kojoj se mjeri pojedinac približio željenom životnom cilju, te možemo zaključiti kako osjećaj manjeg životnog smisla imaju mladi koji se bave sportom profesionalno zbog toga što nisu zadovoljni mjerom u kojoj su se približili željenom životnom cilju, zatim koliko brzo mu se približavaju, koliko je to sporije ili brže u odnosu na približavanje u prošlosti i koliko je to sporije ili brže od onoga što su očekivali.

Zaključak

Na osnovu uvida u relevantne teorijske izvore može se izvesti zaključak kako postoji velika razlika između profesionalnog i rekreativnog bavljenja sportom, te kako je socijalnopedagoški posmatrano rekreativno bavljenje sportom jedan od najboljih sadržaja za kvalitetno oblikovanje osobnosti mladih.

Rezultati ovih empirijskih ovida pokazali su sljedeće:

- postoji razlika u ličnom samopoštovanju mladih koji se sportom bave rekreativno, amaterski i onih koji se sportom bave profesionalno: mladi koji se sportom bave rekreativno imaju veće lično samopoštovanje od mladih koji se sportom bave profesionalno;
- razlika u kolektivnom samopoštovanju mladih koji se sportom bave rekreativno, amaterski i onih koji se sportom bave profesionalno nije statistički značajna;
- razlika u nivou razvijenosti prosocijanog ponašanja između mladih koji se sportom bave rekreativno i onih koji se sportom bave profesionalno nije statistički značajna;
- razlika u osjećanju životnog smisla između mladih koji se sportom bave rekreativno i onih koji se sportom bave profesionalno jeste statistički značajna: mladi koji se rekreativno bave sportom osjećaju statistički značajno veći životni smisao nego mladi koji se sportom bave profesionalno.

Na osnovu navedenih rezultata može se izvrsti zaključak kako je rekreativni sport kod mladih, kao i u teorijskom modelu, u funkciji igre i zabave i kako su većina očekivanja i zahtjeva koje mladi pred sebe stavljaju u cilju dobre zabave i kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. Također, osjećaj manjeg životnog smisla imaju mladi koji se bave sportom profesionalno zbog toga što nisu zadovoljni mjerom u kojoj su se približili željenom životnom cilju, zatim koliko brzo mu se približavaju, koliko je to sporije ili brže u odnosu na približavanje u prošlosti i koliko je to sporije ili brže od onoga što su očekivali.

Literatura

1. Battista, J. & Almond, R. (1973). The Development of Meaning In Life. *Psychiatry*, Vol. 36, 409–427.
2. Beckett, A. B. (1999). *Dumb jock or student athlete? A longitudinal analysis of the effects of playing high school*

- interscholastic sports on academic performance*. Master thesis, Ohio: Ohio State University.
3. Breckler, S. J. & Greenwald, A. G. (1986). Motivational facets of the self. In E. T. Higgins & R. Sorrentino (Eds.), *Handbook of motivation and cognition* (pp. 145–164). New York: Guilford Press.
 4. Carlo, G., Fabes, R., Laible, D. & Kupanoff, K. (1999). Early adolescence and prosocial/moral behavior II: the role of social and contextual influences, *Journal of Early Adolescence*, Vol. 19, 133–147.
 5. Cialdini, R. B. & Richardson, K. D. (1980). Two indirect tactics of image management: Basking and blasting. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34, 366–375.
 6. Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem*. San Francisco: W. H. Freeman & Co.
 7. Crumbaugh, J. C., & Maholick, L. T. (1964). An experimental study in existentialism: The psychometric approach to Frankl's concept of noogenic neurosis. *Journal of Clinical Psychology*, 20, 589–596.
 8. Debats, D. L. (1996). *Meaning in life: psychometric, clinical and phenomenological aspects*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
 9. Endersen, I. M. & Olweus, D. (2005). Participation in power sports and antisocial involvement in preadolescent and adolescent boys, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, Vol. 46, No. 5, 468–478.
 10. Fitts, P. M. (1964). Perceptual-motor skill learning. In A. W. Melton (Ed.), *Categories of human learning*: London: Academic Press.
 11. Frankl, V. (1997). *Zašto se niste ubili? Uvod u logoterapiju*. Zagreb: Provincijalat franjevac trećoredaca.
 12. Janis, I. L. & Field, P. B. (1959). Sex differences and factors related to persuasibility. In C. I. Hovland, & I. L. Janis (Eds.), *Personality and persuasibility*. New Haven, CT: Yale University Press.
 13. Jelić, M. (2003). *Provjera postavki teorije socijalnog identiteta na etničkim grupama*. Magistarski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
 14. Joksimović, S. i Vasović, M. (1990). *Psihološke osnove čovekoljublja*. Beograd: Prosveta.

15. Kalin, B. (1996). *Povijest filozofije*. Zagreb: Školska knjiga.
16. Lacković-Grgin, K. (1994). *Samopoimanje mladih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
17. Luhtanen, R. i Crocker, J. (1992). A Collective Self-Esteem Scale: Self-Evaluation of One's Social Identity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, Vol. 18, No. 3, 302–318.
18. McKenney, A. (2001). *Sport as a context for teaching prosocial behavior to adolescent with disruptive behavior disorders*, Retrieved from World Web Wide <http://www.lin.ca>
19. Pehlić, I. (2012). Sociopedagoška analiza odnosa ličnog i kolektivnog samopoštovanja sa nacionalnim identitetom srednjoškolaca, naučno-istraživački rad, u: Trifunović, V (ur.). *Škola kao činilac razvoja nacionalnog i kulturnog identiteta i proevropskih vrednosti – Zbornik radova Međunarodnog naučnog skupa*, str. 105-117, Jagodina: Pedagoški fakultet u Jagodini
20. Pehlić, I. (2014). *Slobodno vrijeme mladih: socijalnopedagoške refleksije*, Sarajevo: Centar za napredne studije.
21. Pennington, D. C. (1996). *Osnove socijalne psihologije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
22. Petz, B. (1997). *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
23. Polić, M. i Polić, R. (2009). Vrijeme, slobodno od čega i za što?, *Filozofska istraživanja*, 114, god. 29, sv. 2 (255–270).
24. Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
25. Santrock, J. (2002). *Psychology*. New York: McGraw-Hill, Inc.
26. Stober, J. (1999). The social desirability scale-17 (SDS-17): 25. Development and first results of reliability and validity. *Diagnostica*, 45, 173–177.
27. Stober, J. (2001). The Social Desirability Scale-17 (SDS-17): Convergent validity, discriminant validity, and relationship with age. *European Journal of Psychological Assessment*, 17(3), 222–232.
28. Strydom, J. & Plessis, S. (2002). *The Bible's Way to Victory Over ADHD and Other Childhood Challenges*. Chapter 18, URL: <http://www.audiblox2000.com/onlinebook/chap18.htm>.

29. Wallton, D. (2001). The Contemporary Debate on the Meaning of Life. URL: http://www.networkeddemocracy.com/www/Library%20Files/contemporary_debate_on_the_meani.htm.
30. White, B. N. (2005). *The effects of athletic participation on academic achievement*. Master thesis, Marietta: Marietta College.
31. Wilson, E. O. (2005). Kin selection as the key to altruism: its rise and fall. *Social Research*, 72, 159–168.
32. Zika, S. & Chamberlain, K. (1992). On the relation between meaning in life and psychological well-being. *British Journal of Psychology*, 83, 133–145.

SOCIAL PEDAGOGICAL VALUES OF RECREATIONAL SPORT IN THE FREE TIME OF YOUNG PEOPLE

Abstract

The aim of this research was to explore the social and pedagogical values of recreational sport through the analysis of personal and collective self-esteem, prosocial tendencies, life sense and lifestyles of young people who are professionally engaged in sports and those who are engaged recreationally in it.

Research results were obtained through the examination of the attitudes of young people engaged in sports professionally and recreationally with the help of standardized research instruments: Scales of personal and collective self-esteem, Self-assessment of prosocial behavior questionnaire and Scale of life sense.

The results of the research showed that young people who are engaged in recreational sports have statistically significantly higher personal self-esteem than young people who play sport professionally, the difference in the collective self-esteem of young people who are engaged in sports recreationally and those who are professionally engaged in sports is not statistically significant, the difference of the level of development of prosocial behavior among young people who are engaged in recreational sports and those who are engaged in sports professionally is not statistically significant, so young people who are engaged in sports recreationally feel a statistically significantly higher sense of life than young people who are engaged in sports professionally.

Key words: *recreational sport, self-esteem, prosocial behavior, life sense*